

SZEMLE

*Guruló nyomorúság*Novák Valentin: *Ecettel savanyítok (Memento Móni)*

„A trón, amely valójában egy rokkantkocsi volt, benne a megnyomorult

IKERHOLD KIADÓ -
PONT KIADÓ, 2010

kor azt hiszik, nincs közük mindehhez. Bárki lehet érintett.

sorsú, de eltökélt énekessel, szinte felkiáltójelként szúrt belénk. Az ipari formák és béklyók között tekergett, örvénylett Isten, ember és a társadalom szégyene: a fogyatékos lény...” A mozgássérültekből álló zenekar apokaliptikus, sátáni erejű fellépése az a nyitókép, amely Novák Valentin összegyűjtött kerekesszékes novelláit indítja. Sokkolt kívülállóként lépünk be egy világba, amelynek minden nyomorúsága feltáru előtünk, ebben kalauzul, mellénk szegődik a szerző, aki egyszerre kívülálló, és egyszerre részese is lehetett a mozgássérültek életének, hiszen éveken át dolgozott közöttük. Novák Valentinnak ez a „kint is, bent is” helyzete teszi lehetővé, hogy ne a rácsodálkozás tolakodásán és ne is az önsajnálát szenvelgésén legyen a fő hangsúly, ez nem kirakat-irodalom, hanem őszinte, s ezért sokszor fájó szembesítés a „sterilségen túli világgal”.

A két részre tagolt kötet gondos szerkesztésének köszönhetően Novák úgy viszi bele az olvasót a kerekesszékesek világába, hogy szép lassan meríti bele a témába, mintha csak először szoktatná a lemerülő, hogy megbarátkozzon a közeg hőmérsékletével. Aztán egyre mélyebbre és mélyebbre húzza, s amikor már azt érezné a merítkező, hogy elege van, és ki akar menekülni, akkor a második rész szeretetteljes légköre fogva tartja.

Az *Aztán...* őszinte vallomás az első döbbenetes és pátosmentes találkozásról, az ép ember ösztönös viszolygását sem hallgatja el. Zenészek jelennek meg itt, akik csonkoltságuk, mozgásképtelenségük mellett örögien játszanak, miközben a középszerű épek csak egyet észlelnek produkciójukból: azt az üzenetet, hogy illúzióban élnek, ami-

Plázatekergő már egy mozgássérült szemszögéből látatja az épek világát, ironikus egyvelegként mutatja be azt a szavannát, ahol állatok és bennszülöttek helyett különböző plázajárók csoportjait ismerhetjük meg. Novák Valentin ebben a novellájában mutatja meg igazán, mekkora nyelvi leleménnyel tud élni, ugyanakkor, éppen mivel általánosításokból áll, ez a szellemes képsorozat sok esetben kerüli a mélységet, sematizmusa pedig időnként bántó. És mégis, először észleljük azt a különös ellentmondást, amelyet csak leszerelő őszinteség mondhat ki, hogy a mozgássérült ember éppúgy intoleráns, mint az őt körülvevő egészségesegek.

A következő novellák már sorstörténetek, hőseik nyomorultsága mindig másképp pecsételődik meg, ki a születésénél fogva mozgásképtelen, ki egy baleset után kerül kocsi-ba. *A lélegző csomó* mind közül a legmélyebb alászállás, főhőse végigtekint eddig megélt negyven évén, amelyben hiába kereste az értelmes lét lehetőségét, miközben monológjában végül eljut odáig, hogy immár temetkezésének módját szeretné megtalálni. Itt hangzik el a kötet címadó mondata, „Ecettel savanyítok...”, amely találóan foglalja össze az írói hozzáállást is, a felülemelkedést és kíméletlen feltárást: az ecet mintegy jelzi, itt nem lassú érlelődésről vagy óvatos sarvalásról van szó.

Plázatekergő hősei ebben a kegyetlenül savanyú, sanyarú megjelenítésében korántsem szerethető figurák. Testi nyomorúságuk mellett sok esetben lelki nyomorékoknak is bizonyulnak, nem békélnek meg helyzetükkel, nem látnak kiutat, mindegyikőjük egyedül és segít-

ség, közösség nélkül lóg a semmiben. Mi sem illusztrálhatná mindezt jobban, mint a borítólap találó képe, amely a Holdról a Földre tekintő kerekesszékest ábrázolja. Előtte az úrben a csillagok között lassan elhalványodó lépcsősor, mellette egy tábla. Csak gyalogosoknak, kerekesszék piktogramja áthúzva.

Mire az olvasóban betelne a mérték, hangnem és szemléletváltás következik. A *Memento Móni* a mozgássérült fiatalok intézeti világában játszódik, szereplői sérült fiatalok, akik időnként keserű humorral, időnként halásóvárgással, de egyben egymás iránti odafigyeléssel és szolidaritással élnek meg helyzetüket. „Csak mi tudjuk, hogy a másság az más. A másság nem jogalap. A másság állapot. Nem túl jó. Viszont lehet röhögni is rajta...” – fogalmazza meg a *Röhögünk...* főhőse. A szereplők lehetőségei bármily beszűkültek is, bármennyire is minden nap kézzelfogható a betegség és a halál jelenléte, a lélek mégis ugyanaz. A *Várostrom* kedves gimnazista lány főhőse nagy készletet érez, hogy engedjen a mélység hívásának, de mint kiderül, ez az épeknél sincs másképp. Megjelenik Vendelin, akit könnyen azonosíthatunk az egykori nevelőtanár-szerzővel, aki szintén különös sóvárgást érez, hogy egyetlen mozdulattal véget vessen mindennek. A mozgássérült fiatalok szeretnek, csak hogy a szerelmi bánat összekapcsolódik a mélységes kiszolgáltatottsággal és a reménytelenséggel, s van, akinek sikerül az öngyilkosság. „Kis baleset. A tavaszi sugarak összekocantak az elmúlással. Ne is törődj vele, majd elmúlok” – mondja halála előtt a *Memento Móni* sorvadásos főhőse, aki „...egy élő halottból halott élő...” lesz, „szekér-lovag, aki kedvesét veszttette...”. A *Karácsony* eltökélt öngyilkosjelöltjét viszont a közösség menti meg, az a pátoszmertes szolidaritás, amely messze felülemeli az intézeti gyerekeket az ideig-óráig való felelősségvállalás, a sajnálkozásból eredő segítségnyújtás akciózásából.

Az emberi nyomorúság ugyanakkor ontológiai kételyek egész sorát veti fel, amelyekre a kötet novellái rendre nem tudják a feleletet. A *Rakétaállomásban* Vendelin, a boldogtalan nevelőtanár látva a beszívott s valójában haláltáncát járó kerekesszékes fiú sikereit, a követ-

kezőképpen fogalmazza meg: „Mit vétettem, hogy veletek kell bajlódjak, miközben a magam baját sem tudom megoldani? Hülye kis féreg... Hódít a füstjével, a tragacsával, a fülébe szúrt biztosítótűvel, még a korcs lábaival is hódít. Ez belül virágzik, kívül rohad. Én kívül pompázom, belül romlok. Undorodom. De, mit is sírok?! Ez nemsokára megdöglök, én meg vagy negyven évvel túlélem, túlszenvedem. Mit is sírok? Tanmese ez az egész. Az élet minden perce tanmese arról, hogy felesleges dolog utódokat csinálni...” Amikor pedig a *Bloody Mary* főhőse rezignáltan kijelenti: „...a lét értelmet csupán annyi, hogy nem figyelünk rá. Mármost magára a létre. Amikor belefeledkezünk, az a legjobb. A belefeledkezés = elfeledkezés”, valójában nem vesz tudomást arról, hogy ő maga is rombolója a neki alárendelt világoknak. Az *Ecettel savanyítok* alapkérdése nem új keletű kép: az isteni kegyetlenség, amely önfeledten és könnyörtelenül tud pusztítani, apró hangyaként kezelve az emberiséget. A „miért teszi ezt Isten?” kérdést csak így tudja megválaszolni, a könnyört, irgalmat, valójában az emberi életet nem ismerő felsőbb gépezetként azonosítva Istent. Ebből a szemzőgből nyilván képtelenség bármifajta reménységet, bármifajta vigasztalást nyújtani. Novák Valentin világában minden utazáskor vagy meghal valaki, vagy megnyomorodik, az élet a beláthatatlan rémségek szellemeivel van tele. A jobb sorsra érdemes, művészpálánta Kisbul meghal egy közlekedési balesetben, miközben magatehetetlen bátyja tovább tengeti elviselhetetlen életét. Igazságot keresni, válaszokat megfogalmazni itt lehetetlen. Lehetetlen annak, aki maga is kételyekkel és reménytelenséggel van tele, hiszen Novák Valentin minden hasonlat ellenére nem is a hangyalét értelmetlennek látszó, ámde közösségi küszködéséből indul ki, nála az emberiség atomokra szakadt, valamiféle kozmoszban tengődő, magányosságában a semmiben úszó, értelmet semmiben nem lelő emberi egyedek elege. Ebben a sodródásban az épeknél sincs sok esélyük, hát azoknak, akik állandóan segítség szorulnának!

Az *Ecettel savanyítok* novellái nem esti kikapcsolódásra szánt könnyed történetek. A té-

[Szemle]

ma sokkol, a szerző pedig nem szépítget. Sőt alaposan megdolgoztatja olvasóit, hiszen szerkesztésmódja, az elbeszélői én változásai nem engedik az elandalodást, a figyelemkiesést. Nyelvi játéka, kifejezőerejének leleményessége a *Plázatekergő*ben mutatkozik meg leginkább, metaforái igyekeznek kiküszöbölni minden képzavart. Ugyanakkor időnként elragadtatja magát, és az olvashatatlanságig túlzásokba esik. „Ide, ahol összecusúznak a dolgok, ahol híres emberek körútjain eljuthatunk Ázsia haragos-jádeszemű-buddha-bizsu-kavalkádján keresztül Afrika kofafar-ringású-fétis-szobraira és a térítői cédetartók tornyain át a pénzérmékkel termékeny hintett egyenlítői Mekongóig, ahol az esőerdői klóros vízesés át-

mossa szennyesünket – a lelkiünket”, és a jámbor olvasói lélek erre felsóhajt. Hol is vagyunk már? Mint amiképpen sóhajt akkor is, amikor megint egy újabb kerekesszékes főhős bukkan elő egy következő novellából. A szűk tematikájú válogatások egyik problémája ugyanis az, hogy a kívülálló belefárad, s ez nem kizárólag a téma sokkoló és tabujellege miatt következik be. Amikor az angyal is kerekesszékes – jóllehet kiderül, hogy egyszerű mozgássérült nőről van szó –, úgy érezzük, szintén nem az arányérzők vezette a szerzőt. Annyi bizonyos, hogy Novák Valentin itt már a tűréshatárokat feszegeti. Kérdés, ki meddig bírja elviselni?

JAKAB-KÖVES GYOPÁRKA

JAKAB-KÖVES GYOPÁRKA (1971) Szombathelyen élő író. Kötete: *Morfondár* (tárcák, 2009).

Szómadarak

Turai Laura: *Mágnesangyal*

Újból visszatérek az előző laphoz. A szöveg ott van, megtalálom és már olvasom: „Messziről jövök. / Az álom hínársövénye átdolgoz”. Olvasom, de én, a visszatérő olvasó már más vagyok, minden visszalapozással egyre távolabb a megismerhetlentől. Ám a szöveg állandó, hát olvasom. És lám, az idő – rajtam keresztül – végül a szöveget is kikezdi. Lehámoz belőle, belepillant a mélyére, rátalál valamire, és a valami visszapillant rá. A szöveg: kihelyezett idő. Az idő: kihelyezett szöveg. És a vers?

Ilyesféle kérdések, még inkább: kételyek motoszkáltak bennem, miközben Turai Laura *mágnesangyalaimak* ívelését figyeltem, néztem, amint köröznek felettem, egyre magasabbra szállnak, mígnem egészen eltűnnek. Nem tudom, hol járok, melyik égben s hogy ég-e az egyáltalán, amire a tekintet minduntalan rátapad, mintha egyetlen biztos mene-

MAGYAR NAPLÓ,
2010

déke volna, de az bizonyos, hogy a *mágnesangyalok* nagyon messziről néznek rám. „Ne nézz nagyítóval a végtelen égre / Hajszalerek vezetnek oda” – figyelmeztet a költő, és valóban, nem marad más, mint a remegés: „tudd hát: megremegtem”.

Turai Laura költészete *kivonatköltészet*. „Égesd ki, nap! Kigyúlt inaimból / a pirosra horzsolt ezeréveket”. Örvény és vonzás, zene és végtelen tér, sűrített idő, üresen hagyott, áthúzott és végül megírt sorok: egymás mögött sorakozó mágnesangyalok.

A *mágnesangyalok* szómadarak. A szó: madár, mielőtt elmállik, kirepíti magából a lelket. „A szó a szem fehér / tavára kiült / rettenet-penész”. Látomáslenyomatok, amik úgy tapadnak a keringve zuhanó létezéshez, ahogyan egy mágnesangyal kapaszkodik a fémhez. És e rendezettnek tűnő zuhanásban ismét felbukik a kérdés: de mi a vers? S épp hogy ezt kimon-

dom, leírom, már vissza is vonnom, mert az igazi kérdés úgy szól: mi minden a vers? A vers olyan, mint a halál. Telis-teli titokkal, amit aztán sorra felfed. A költő tetten érni látszik, amint „kicsereéli Isten a földet és az eget”. Mintha ezután a megismerés csak álomban volna lehetséges, éspedig átdolgozott álomban, látomásban. „Láttam szaladni a rétet / Hol lábnyomaid tájai laktak”; „Fordított kereszt / hal-kan lebeg a fehér fényben / nincs számára érvényes tér / csak leng a likvidált sötétben”. Lenyomatköltészet, tettenért látomás. Nem tudni ki és kit szólít meg, és aki szól, mond-e vagy csak érez, és közlés-e az érzés? Kötél tán, amit az éjszaka hajít a mágnesangyalnak, hogy az megkapaszkodhasson? Vagy lépcső. És hová visz a Láthatatlan, aki hív, aki Magához vonz? „Leázott ikonok közé”?

Egy legenda szerint Isaac Newtontól egyszer megkérdezték: hisz-e a feltámadásban? A fizikus a kérdésre azt válaszolta: természetes, hogy az ember feltámad a halálból. Erre a kérdező kérte a tudóstól, bizonyítsa be állítását. Newton némi fejcsóválás után fogott egy marék földet és egy marék fém törmeléket, összevegyítette azokat, majd megkérdezte kérdezőjétől: hiszed-e, hogy a kettőt külön tudom választani? Az ember azt felelte: cseppet sem!

A fizikus fogott egy mágneset, a kupac fölé helyezte és szétválasztotta a fémet a földtől. Ha Isten ily képességgel ruházta fel a mágneset – kommentálta a fizikus, hogy az képes magához rántani a fémet a földből, mennyivel inkább képes Isten előhívni az embert a föld porából.

Turai Laura költészete minden ellentétet egybeolvaszt („meridiánkerekű”, „napháló-hálában”, „ezeregytekintetű”, „lávaangyalok”, „ónixsötét”, „fenyőnyugalmú”, „terpentinszag”, „ezeregytekintetű”, „szivacs szívű”, „higanymerészen”, „felhőfehér”, „almaálmú”, „sirály-éj”, tükörharmat), majd cérnaszálon leeresztik a mágnesangyalt, ami minden ellentétet felold és szétválaszt. Íme egy ismérv, ami egyedivé és eredetivé teszi a mágnesangyalt, Turai Laura hangját. „Megérkezem. Velőt rázó éden. / Innentől nem hagyhat sz el soha”. Rejtve marad a szellem, épphogy megnyilvánul, amikor végleg megérkezik.

*De más a holló szárnyán eltévedt
barmat csillogása
s mikor a kitikkadt hiéna arcán
szétandalgó szenny
a menny!*

IANCU LAURA

IANCU LAURA (1978) költő, néprajzkutató. A moldvai Magyarfaluban született, 1997 óta él Budapesten. A moldvai magyarok népi vallásosságát kutatja.

Meggyőző erények

Dobás Kata: *Régi charlatanok lármáiból*

Magam is szívesen olvasok az új rajkritikusaitól, friss, fiatalos tollal írt könyvrecenziókat, olyan elemzéseket, melyekkel úgy illesztik választott tárgyakat irodalmi közéletünk jelen körülményei közé, hogy közben a maguk ízlésé-

KORTÁRS KÖNYVKIADÓ –
MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG
ARANY JÁNOS
ALAPÍTVÁNYA, 2010

ről, ítési hitelességéről is meggyőzik az érdeklődőt. Dobás Kata *Régi charlatanok lármáiból* című, kritikai írá-

sokat kínáló könyve az e fajta, meggyőző erényekben bővelkedő munkák közé tartozik.

[Szemle]

A könyv négy ciklusra oszlik. A *Kaleidoszkóp* irodalomról, irodalomtörténetről, a *Szóváltás* verskötetektől, az *Átlók* prózai munkákról írt, míg a *Kitekintő*, a többtől némileg elütő karaktert jelezvén, néhány nem magyar nyelvű, küllhoni alkotó teljesítményét méltató szöveget tartalmaz. A könyv első fejezetében egy hosszabb elemzést olvashatunk *Az átdolgozások „hasznáról és káráról”* címmel, melyben szerzőnk főleg fiatalok iskolai olvasmányának szánt regények karcsúsításáról, hogy ne mondjuk, zanzásításáról fejt ki véleményét. Elemzésével jó érzékkel irodalmi életünk egy olyan szegmensére irányítva a figyelmet, mellyel, a digitalizáció valószínű fejlődésével számolva, a jövőben várhatóan egyre többször találkozhatunk.

Amint arra kiterjedt tanulmánya is bizonyosság, Dobás Kata jó szemű, nyitott szellemiségű elemző, aki felkészültségét gyűjteménye tematikus sokszínűségével is alátámasztja. A különböző műfajokban otthonos és biztos kezű, ha valamely kortársa vagy a félmúlt már klasszikusnak számító szerzőjének a munkáját értékeli. Szövegein, az elemzetteken túl, saját arculata is fellelhető, s a szimpatikus vonásokon átüt a múltat, a hagyományt is becsülő, értékelő törekvés: „A múlthoz való viszonyulásunk nyilvánvalóan meghatározza a jelenről alkotott szemléletünket, hiszen valami másnak a megismerése nemcsak egy adott korszakról, de önmagunkról létrehozott elképzeléseinket is árnyalhatja” (34). S ez a hagyományhoz való manapság csöppet sem szokványos viszony, ez a vállalás az, amely őt a jövőben arra képesítheti, hogy „az irodalomtudomány mai álláspontjainak felhasználásával új megközelítésmódokat” találjon (38). Hogy annak az általa (is) oly megnyerően és jó érzékkel kezelt gazdag elméleti háttérnek az alkalmazása, „amelyben megfér egymással a posztstrukturalizmus, a dekonstrukció, de a gender studies némely megállapítása is a recepcióesztétikai alapkonceptióval és a *történeti kontextus bevonásával*” (kiemelés B. G.), elemzéseit ne csak látványossá vagy érdekesé, de elgondolkodtatóvá is tegye.

Érdeemes hát munkáit a hagyomány felől olvasni.

Merthogy múlt és jelen nem csupán szemben állhatnak, de ki is egészíthetik egymást. S hogy nemzet és sors(kérdések) viszonyában mindez mily sokrétűen mutatkozhat meg, arra Benkő Krisztián *Önkívület* című gyűjteményének az ismertetése során szolgál példával. Jelzi, hogy Benkő a Vörösmarty Julius Caesarfordításán végigvonuló állatmetaforikát vizsgálva egy mennyire fontos, mert nemcsak a le-tűnt időkre jellemző, de korunkban is aktuális megállapításra jut: „A magyar költő felismerte a tragédiának azt a befogadástörténetben teljesen figyelmen kívül hagyott árnyalatát, [...] hogy felment-e a bűn alól, pusztá irtással semlegesíti-e a gyilkosságot az, ha a meggyilkolt(ak)at emberből állattá minősítjük le.”

A hagyomány szerepének jelentőségét Dobás, Szilágyi István: *Bolygó tüzek* című, válogatott elbeszéléskötetéről írt recenziója olvastakor is tapasztalhatjuk, amikor szembesülhetünk a novellák által közvetített esztétikum erejével és a műben működő igazság ma is elragadó hatásával. Mert vannak művek, életművek, Szilágyi Istváné is ilyen, melyek a maguk egynemű közegének robusztusságával őrzik szerzőjük szándékát és létrejöttük körülményeinek műbe foglalt üzenetét. Dobás Kata interpretálásában érezhetjük a szövegentitás hordozta esztétikum kisugárzását, amint korának léthelyzetként felmutatott lényegét a maga megmunkált nyelvi közvetlenségével (volt) képes egy alig későbbi kor megváltozott szokásait, elemzői preferenciáit is áthatva közvetíteni. Dobás Kata révén az esztétikum aktualizál(ód)ásának, avagy olvasat és önérték egymást értelmező tükröződésének lehe-tünk itt részesei.

Ám, hogy egy apró pontosítással élhesünk, idézzük fel a Szilágyi-recenzió utolsó sorait: „Szilágyi vándorai [...] az elveszettek hitt, olykor rejtett, olykor látható jelentés nyomába erednek, de minthogy valamilyen módon mindegyik vállalja saját sorsát, ezért útjuk csakis végtelen lehet.” A Szilágyi-oeuvre érzelmi potenciálját adaptálva, véleményünk szerint, szemben a Dobás Kata által feltételezett, elbizonytalanító és végte-

lenbe irányuló helyett, a magunk olvasatában a sorsát vállaló hős útja inkább tűnik célelvűnek, mintsem elkerülhetetlenül a végtelenbe veszőknek.

S hogy a hagyományhoz kötő szálak mily sokfélék lehetnek, arra a *Szóváltás* ciklus versrecenziói közül több példára is bukkantunk. Aprópó, ha már szóváltás, nomen est omen, hát essék köztünk egy kis szóváltás is. Az egyik a Farkas Wellmann Endre *Lucius Domitius Lázbeszéde* című versgyűjtemény értelmezése volt. Ennek során érezhettük, hogy a lírai szövegvilág mintha hátrítani látszana az elemzői megközelítést. És nemcsak azért, mert ahogyan azt Dobás Kata megjegyzi, Farkas költészetét „az irodalomelmélet heveny utálatának” jelei lengik körül, hanem mert Farkas szövegei, melyek egy erős lírai alkat megnyilvánulásairól tudósítanak, belső immunitásuk révén az átlagosnál ellenállóbbnak mutatkoznak a relativizálásra hajló elemzői kísérletekkel szemben. A dobási poézisértelmezés itt mintha nem igazán talált volna fogást az öntörvényűségében is hagyománykövető farkasi kísérletmintákon. Ezt lát-szik igazolni a *Lázbeszéd* Anna-ciklusának bemutatása. „Ez a nagy ívű hagyományvállalás ezzel a nőalakkal nyilvánvalóan nem lehet véletlen, és nem csupán tematikai, de poétikai ismervekre való egyértelmű utalásként tartható számon.” Majd alátámasztásként az Áfra Jánostól átvett vendégszöveg: a név „formálódó mítosza pedig anyanyelvi irodalmunkban Balassitól Juhász Gyulán át” Farkas Wellmann Endréig „folyamatos alakulásban volt eddig is [...] A textusok láncolata újabb és újabb rétegeket halmozott az Anna név köré, sokszorosán felülírva a mögötte húzódó alapstruktúrát.” Ám ha hagyományvállaláson nem az Anna név köré textusok láncolatát halmozó, divatosnak tűnő esetlegességek sorát értjük, akkor olyan kötődést kell találnunk, amely a versszöveg belső törvényszerűségein és esztétikai ismervein túl annak szemiotikai beágyazottságát sem hagyja figyelmen kívül. Dobás Kata részéről ez a gesztus ezúttal elmaradt.

A hagyomány felőli másik olvasat Ármos Loránd: *Apám a Holdig* című kötetének a bemutatása volt. Itt, más oldalról bár, de szintén a lírai szövegvilág releváns megközelítésének a

kérdése merül fel. Miközben szerzőnk idézetekkel megtámogatva dicséri Ármos „jól strukturált (ön)ironikusnak is olvasható beszédmódját”, sajnálja, hogy e felvállalt hangvételt más verseivel, azok pátoszossága miatt képtelen megtartani. Miközben ironia és pátosz esztétikai értékhardozókként kerülnek szembe egymással, ami a szöveggörnyezetből adódóan a lírai éni-entitás kétségbe vonását jelzi, aközben a költői éni-entitás, ugyancsak idézetekkel demonstráltan, a költő kétnyelvűsége miatt kerül veszélybe. Dobás Kata szerint Ármost, aki a magyar és a román nyelvet váltogató szerző, e nyelvi „meghatározatlanság” „frázisok és címkeszerű történetek elbeszélésére” készíti. Két kultúra hagyományából fakadó lehetőségek merülnek itt fel, melyek jó esetben nem-hogy kioltanák, de segíthetnék is egymást. E helyett az esztétikai és nyelvi szinten erodálódó éni-entitásra a dobási eszme-futtatásban a cinizmusra hajlamosító szociális éni-entitás megjelenése teszi fel a koronát. Idézzük a *corpus delictit*. „Elviszlek az ügyvédemhez. / Pénzért elmeséli tán, / hogy kell együtt élnünk Pesten, / ha te szerb vagy, én román. // Boldogok leszünk, meglátod! / Dolgozol majd feketén.” Mert el lehet marasztalni az esztétikai telítetlenség okán a gyöngébben sikerült részeket vagy a gyöngébb darabokat, de a szemantikai fogyatékoságokat az ugyancsak esztétikai értéket képző szemiotikai feltételekre is kiterjeszteni nem szerencsés. Mint ahogy, legyen bár oly elterjedt és divatos is ez a nézet, a teljes értékű esztétikum megtestesüléseként, etalonként kezelni az ironikus beszédmódot, sem ehhez képest minden egyebet ettől elmaradó értékűnek gondolni – amely így végső fokon igazolatlan és fölöttébb kétséges. Ezért hát megeshet, hogy jelen esetben is csupán az éni-entire hagyatkozó, szűkítő felfogás eredményezi az irreleváns szövegkezelést.

A következő, Király Farkas *Szósav* című verskötetének ismertetése során már az éni-entia központi esztétikaszemlélet poétikai, világképi kiteljesedésének lehetünk tanúi. Itt már „a hely és az idő közöttiségében létező költői én” válik a tematizáció súlypontjává, a poézis itt „a soha-meg-nem-érkezés, az úton levés érzete” mellett már „a nyelvhez és ezáltal a költőléthez

[Szemle]

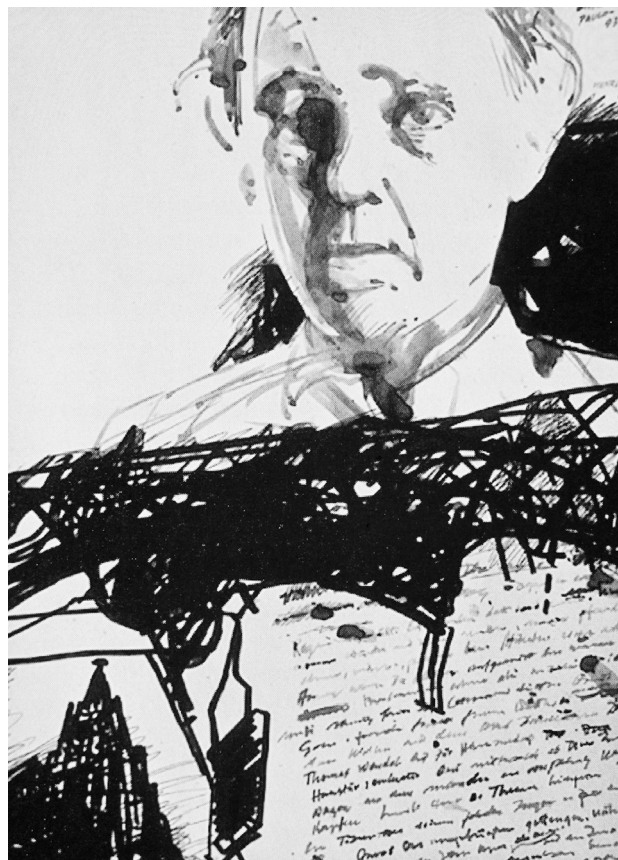
való viszony témává” emelkedésével egészül ki. Az e fajta költészetben Dobás Kata szerint „a szavak és a mondatok már nem csupán egy önkényes nyelvi játék részesei, hanem a képzelet és a valóság közti határtalanság jelzőoszlopai”. A költészet itt már „arra irányítja rá a figyelmünket, hogy a válaszok néha helyen, időn és nyelven túl keresendők”. Feltesszük, ez az az ideológiai-esztétikai pozíció, ez az az értelmezői attitűd, melynek minden izolált és az önmaga számára is relativizált én-világon kívül születő poézis nyelvileg meghatározatlan, pátoszos és cinikus. És amely fel sem képes tenni olyan kérdéseket, amelyekre konkrét helyhez, időhöz és nyelvhez kötött valóságos – és

imaginárius, esztétikai értelemben véve is –, az igazságra reflektáló válaszok adandók.

Mi lehet hát recenziens és a recenziens recenziense közötti olvasatbeli különbségek oka? Feltételezzük, hogy nem a hagyományvállalás. Gyanúnk a nyelvi meghatározatlanságra, a cinizmusra és a pátoszsosságra versus iróniára terelődik. Az iróniának arra az éncentrikus elemzői módszerben már-már idoll szerepet játszó funkciójára, amely Dobás Kata értelmezői gyakorlatán is áttetszik. S amelynek az optimális arányt meghaladó ellensúlyául a hagyományok Dobás Katától sem idegen figyelembevételre szolgálhat.

BERETI GÁBOR

BERETI GÁBOR (1948) Miskolcon élő nyugalmazott könyvtáros. Utóbbi kötete: *A szabadság szenvedélye* (versek, 2009).

Paulovics László: Márai Sándor